№ 20 Փետրվարի 5 (17) 1881 Փետրվարի 5 (17) № 20

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 բուբլ. կես տարվա 6 բուբլ.
Առանձին համարները 5 կոպեկով

Թերթիս գրվում են Մոսկվայ նամակագրատան մեջ.

Ստորագրությունքի տիտղոսի ուղղվի
Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առավոտյան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի եւ ազգ օրերից)

Ձայնագրությունքն ընդունվում է ամեն տեղում:

Ձայնագրությունների համար վճարում են
խրատանոցի բաժին 2 կոպեկ:

„ՄՇԱԿ"
ԼՐԱԳԻՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ
1881 թ.ին
(ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ)

կը հրատարակվի նոյն դիրքով և նոյն պրոգրամներով ԱՄԵՆ ՕՐ (բացի տան և տաներին հանգստեան օրերից)։

ԳՐՈՒՆԱԿԱՆ. I. Տէրութեան կարգադրութիւններ, II Առաջադրեալ յոդուածներ, III Ներքին տեսութիւն, IV Արտաքին տեսութիւն, V Խառն լուրեր, VI Հեռագիրներ, VII Թերթատան եւ բանակցական, VIII Ձայնագրութիւններ։

ԼՐԱԳԻՐ ԳԻՆԸ, տարեկան 10 բուբլ. կէս տարվան 6 բ., հինգ ամս. 5 բ., չորս ամս. 4 բ., երեք ամս. 3. բ. երկու ամս. 2 բ. և մի ամս. 1 բուբլ։

Դիմել կարելի է խմբագրութեան մէջ հետեւեալ հասցէով. Тифлисъ, редакція «Мшакъ».

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ներքին տեսութիւն։ Թիֆլիսի ձիաքաշ երկաթուղի։ Նամակ Ա. Պետերբուրգից։ Նամակ Նոր-Նախիջեւանից։ Նեղբին լուրեր։—Արտաքին տեսութիւն։ Միջերկրյա դատարան։ Նամակ Թիւրքիայից։ Արտաքին լուրեր։—Խառն լուրեր։—Մշակի։ հեռագրիներ։—Ձայնագրութիւններ։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԹԻՖԼԻՍԻ ԶԻԱՔԱՇ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Այս օրերս մեր ձեռքը հասաւ մի գրաքիր թիֆլիսում ձիաքաշ երկաթուղի անցկացնելու։ „Проэктъ сѣти конно-желѣзныхъ дорогъ въ Тифлисѣ." Սը բարիքը յարմնել է պ. Դրմեվկցկի, որ պարտաւորվում է անցկացնել թիֆլիսի պլ և այլ փողոցներում ուրի վերա տարաձուքեամբ ձիաքաշ երկաթուղու գծեր։

Առհասարակ յայտնի է որ սովորական նրագրի և Ռուսաստանի մեծ քաղաքներում գալաց է արդեն որ ձիաքաշ երկաթուղիները շատ մեծ աշխատութեամբ բանում են և մեծ յաջողութիւններ են ներկայացնում թէ քաղաքացիների երթեւեկութեան և թէ ապրանքների տեղափոխութեան համար։ Նոյն ձիաքաշ երկաթուղին ունի արագ և շարժվում, քան թէ հասարակ կառքերը, երկրորդ իր տեղերի էժանութեամբ ունի մասնաւոր և ամրութիւն, քան թէ կառքերը։

Արագութիւնը գրագրի մէջ նշանակված է։ Ունի քան տաս վերստ ժամվայ մէջ ճանապարհորդների համար, իսկ ապրանքներ կրող վագոնները, ի հարկէ, ունի էլ դանդաղ կիրպով կը շարժվին։ Լծասարգելը գիտաւորութիւն ունի հեռանալ գիներ նշանակել։ առաջին կարգի ճանապարհորդից մէկ ամրաղ գձի վրա անցնելու համար 10 կոպեկ վճարել, իսկ երկրորդ կարգի ճանապարհորդից 5 կոպեկ։

Գծերը հետեւեալները կը լինեն. ա) երկաթուղու կայարանից և մաքաստանից մինչև Միքայէլեան փողոց. բ) Մուշայրից մինչև Վլադիմիրի արձանից Միքայէլեան կամուրջի վրայով Արբելյանովսկայա և կուզնեցկայա փողոցներով մինչև Երևանեան հրապարակը. գ) Երևանեան հրապարակից Դվորցովի փողոցի և Գլուխովնեկի պրոսպեկտի վրայով մինչև մեծ փողոց. ե) Վլադիմիրի արձանից Սալի և Հաւատարի կամուրջի վրայով մինչև թեթեւ մայրանոց, մի ճեղով Վլադիմիրսկայա փողոցի վրա. զ) Երևանեան հրապարակից Միջի-փողոցով կամ Անչխաստի փողոցի վրայով մինչև Սիմոնեան փողոցի վերջը. է) Միքայէլեան փողոցից մինչև մեծ փողոց, այն կամուրջի վրայով որ գիտաւորութիւն կայ պրի վրա շինելու։ Վերայի կողմը։

Մեր կարծիքով ոչինչ դժուարութիւն չի լինի անցկացնել ձիաքաշ երկաթուղու գծերը Հարթ և ուղիղ փողոցներով, բայց շինողները, ի հարկէ, մեծ դժուարութիւն ունի կը հանդիպեն անցկացնելով երկաթուղին զառիվայր և ծուռ կերպով գծագրված փողոցներով, ինչպես օրինակ Միջի-փողոցով։

Այդպէս, մինչև որ քաղաքի այդ հին մասերը կը կանոնաւորվին, կառաջարկեա կը կիրարանոնոխին, ձիաքաշ երկաթուղու գիծը իրագործելու միայն միջոցը, մեր կարծիքով, այն կը լինի, որ վագոնները ուելի նեղ լինեն, կամ վագոնների տեղ զարդ ուժին մի ձիով լծված լինի էլ ամված կառքերը։ Բայց նոյն իսկ այդ նեղ և ծուռ փողոցներով է որ լինում է ապրանքների ամենամեծ երթեւեկութիւնը թիֆլիսում։ Մեզ անհասկանալի է թէ ինչպես ապրանքները կը կարգանան տեղափոխվել մի ձիով և փոքրիկ կառքերով, որոնցով կարելի է միայն ճանապարհորդներին տեղափոխել։ Իսկ մեծ կառքեր, որոնցով կարելի լիներ ապրանքներ տեղափոխել, չունի։ թէ կարգանան անցնել այդ նեղ փողոցներով, ուստից ընդհանուր երթեւեկութիւնը խափանելու։

Սխալն տարբեր ժամանակներում որ կանոնարգելնը իր համար պահանջում է իր շինած երկաթուղու գծերի գործածութեան վրա լի պատուհասներ ունենալու համար, երկար չէ երեւում մեզ։ Ի նեղասի առնելով մի կողմից կառուցման վրա գործ ղրվելի անհրաժեշտ ծախսերը, միւս կողմից այն անհրաժեշտ որ առաջին ժամանակ հիմնադիրները կարող են կրել, քանի որ մեզ լաւ յայտնի է թէ որքան մեծ դժուարութիւնով ամենանոր բան ընդունվում է մեզանում, բայց այնուամենայնիւ քաղաքային գանձարանին կանոնարգելնի կողմից արվելի գրաւականը, բաւականացուցիչ չէ երեւում մեզ։ Ա.դ գրաւականը պրսեկիսի մէջ նշանակված է միայն հինգ հազար բուբլ գումարի չափով։

Ամբողջ ծրագիրը, երբ կը ներկայացվի մեր քաղաքային փարչութեան քննութեանը, կարաս է, մեր կարծիքով, մանաւանդ անդամների կողմից մի մանրամասն և խղճմտաւոր քննութեան։

Ինչ և իցէ, կանոնարգելի այս կամ այն մանրամասնութիւնը, այս կամ այն պարագան կարող է փոփոխութեան ենթարկվել, մեզ էլ, անշարժ կերպով ծրագիրը աչքի տակ անցնելով և մանաւանդ չը լինելով, կարող էինք այս կամ այն հանգամանքի վերաբերութեամբ սխալվել, այս կամ այն կէտը բաւական պարզ կերպով չը հասկանալ,—բայց, ընդհանրապես դատելով, մեր քաղաքի մէջ ձիաքաշ երկաթուղու կառուցման գաղափարի հետ անկարելի է չը համաձայնվել սկզբունքի մէջ, անկարելի է չը համարել այդ սեսակ օգտակար ձեռնարկութեանը, որ անշուշտ կը կանոնաւորի թիֆլիսի թէ հասարակական և թէ առևտրական յարաբերութիւնները, մեծ յարմարութիւններ ներկայացնելով, մանաւանդ, ազքատ, բանւոր, մշակ դասին և հիշացնելով քաղաքի մի ծայրից դեպի միւս ծայրը ապրանքների տեղափոխութիւնը։

Գ. Ա.

ՆԱՄԱԿ Ա. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻՑ

Փետրվարի 18-ին

Փետրվարի 9-ին մայրաքաղաքիս հայ ուսանողները, բոլոր ազգութիւնն, հայոց լեզուով մի ներկայացումն տուին գեղարուեստական կլուբի գանձիսում, կանոնավոր տանը։ Խաղացին Դիպաղ Ալաշ» և «Գիշերվայ սարը խիզ է» պիեսները։ Դերասանների գործարքի արժանացան պ. պ. Մ. Գրիգորեանցը, Լիսիցանցը, Զարկիսանցը և որիորդ Սոփիա Թասմանեանց։ Ներկայացումն, առհասարակ, լաւ անցաւ և նրա ընդհանուր արդարությունը գոհացուցիչ էր։ Բայց դրանից, անգի ունեցաւ նաև մի չքնդ պարտանգիս, որ ի մէջի եւրոպական պարերի, պարեցին նոյնպէս լեզգինկա։ Վերջինս մէջ, ամենից գերազանց հանդիսացան պ. պ. Կարբիկ Պեղրանիկով և Հարությունով Հեղինէ Թիւրքիոնա II-դ. որ իր վարանալի պարով ասիի դարձաւ բուռն ծափահարութեանց հանդիսականաց կողմանէ։ Ուսուցիչ չէր լինի նկատել, որ պիեսների ընտրութիւնը այս տարի շատ անյաջողակ էր. վասն զի երբեմն էլ թիֆլիսի բարբառով էին, որովհետև նրանց բովանդակութիւնը հանդիսականաց շատերին անհասկանալի մնաց։ Բայց դրանից, լիրեսության բացակայությունը նոյնպէս պէտք է վերագրել թատերական խմբի կառավարիչների անուշադրությանը։ Վերջին երկու պիեսներնը «Порядокъ» լրագրի թղթակցին անդամ խոսքս շեշտել էր մեր որ նոյն լրագրի էջերում։

Զոր պատասխան «Մշակի» № 204-ում հարցրած տեղեկությունքը Ս. Գեորգիոյեանց ճշտությունքս էին։ Ուսանողները, արդարև, տարբերություն բացել էին յոգաստան Հայաստանի տարբերի եղբարց. բայց որովհետև մինչև այժմ հասած գումարի քանակությունը շատ ընչին է, ընդամենը 48 բուբլ և մի քանի կոպ., ուստի նրանք բարբոր հանձարեցին տպաւել այս ներկայացման և որոշից տասնորդի գումարի մի որոշակաւ մասի մեր ուղարկել ուր հարին է։ Նորաբնակաց ցուցաներ կը հրատարակվի իր ժամանակին հայոց լրագիրներում։

Խ. Ինգիրաեան

ՆԱՄԱԿ ՆՈՐ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ

Փետրվարի 26

Ներկայ անցաղոց առևտրական հանգամանքների մասին այս տարուայ հանգամանքները յոգաստ «Մշակում ընկերությանց» շատ մոլ եղաւ մեր քաղաքում։ Շատերը յոյս ունեն, որ նոցա նեղությունն վերանոր գալոց ուշնան կը բարձրանի, և այդ յուսով խոստացան յեռոյ դալ իրենց բանան «ընկերությանց» ազգոգաստ գանձանակի մէջ։ Ուրեմն ուշնան վերաբերի պէտք կը լինի հանգանակությունն անել, իսկ առ այժմ, ինքդիսմ, ընդունելիք այս 74 բ. 20 կ. և բաբանհանելիք հայոց բան պատգամներ։

Նորխաստանների ցուցակը.—Աշակերտներ հանգոր գալոցի 14 բ. 85 կ., Բեժիշկ Ս. Սարգսեանց 10 բ., Զարշոնիան կարապետ 5 բ., Կանանիկեան Գրիգոր 3 բ., Մանասեան Մկրտիչ 5 բ., Մինասյան Մարտիրոս 3 բ., Գրիգորյանց Մանուկ 3 բ., Գասպարեան Յովհաննէս 3 բ., Խաչիկան Մինաս 3 բ., Արամաշեան վարդան 3 բ., Գասպով Մինասյ 3 բ., Հայանան Սարգիս 3 բ., Գասպ Գեորգ 2 բ., Զարիբեան Սանիանս 1 բ., Ասատրեան Յովհաննէս 2 բ. Մինասյան Սարգիս 2 բ., Դաւորիկ N N 3 բ., Զարիբեան Յովհաննէս 1 բ., Վարդանեան Փիլիպոս 3 բ., Զարեանեան Յովսեփ 2 բ.։ Գումար 74 բ. 85 կ., հանելով փոստի ծախքը 65 կ., կը մնայ 74 բ. 20 կ.։

Փ. Վարդանեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱԽԱԼՑԻԽԻՑ մեզ գրում են, որ եղանակը այդ քաղաքում սկսում է հետզհետէ տաքանալ։ Վերջին ժամանակ շատ անձրևներ էին գալիս ցեղիր փոգոցներում անանցանելի է։ Իրաքանչիւր քաղաքացի շարաթը երկու ցուրտ ըէկնիի կրնեալորի է մաղում, բայց չեն մասնում փոգոցները բարեկարգել և չասէ չինել։

Թիֆլիսից մի քանի վերստ հեռաւորութեամբ գտնվող Նաթլուզ ասված արուարձանը, որտեղ հայ բնակիչների թիւը հասնում է մինչև 80 ընտանիք, մինչև այժմ չունի մի հայոց գերեզման, այն ինչ իրոյ այդպէս ուսանց բարեգործական ընկերությանց ձեռքով հիմնված մի գերեզման։ Նաթլուզից 8 վերստ հեռու գտնվում է Յոպեվ-Վանքը, որտեղ ամառ ձմեռ ուսուցարներ կան և որից Ներքևանան գաղոցը սատանում է Նաթլուզի քաղաքային ձեռքով 600 բուբլից ուելի տարեկան արքունիս։ Մենք առաջարկում ենք որ այդ վանքում մի տուն էլ գրվի յոգաստ Նաթլուզի գաղոցի և հանձրվող գումարի վրա ուելացվի Նաթլուզի բնակիչների կողմից Ներքևանան ժողովարանի, որպէս զի կարելի լիներ հիմնել այդտեղ մի հայոց տարբական գաղոց։ Այդ առաջարկությունն վրա գարձնում ենք թեմական տեսչի ուշադրությունը։ Մինչև Նաթլուզ կառքով գնալ գալը արժէ 1 բուբլ 20 կոպեկ։

ՂԱՐԻԱՅԻ ծխական գաղոցի հոգաբարձու պ. Միրզայան Յովհաննեսեան խնդրում է մեզ տարել հետեւեալը։ Ղարայի ծխական գաղոցը հանգանակությունքը չատ ընչին է։ Ամենը 48 բուբլ և մի քանի կոպ., ուստի նրանք բարբոր հանձարեցին տպաւել այս ներկայացման և որոշից տասնորդի գումարի մի որոշակաւ մասի հետ ուղարկել ուր հարին է։ Նորաբնակաց ցուցաներ կը հրատարակվի իր ժամանակին հայոց լրագիրներում։

Խ. Ինգիրաեան

ՆԱՄԱԿ ՆՈՐ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ

Փետրվարի 26

Ներկայ անցաղոց առևտրական հանգամանքների մասին այս տարուայ հանգամանքները յոգաստ «Մշակում ընկերությանց» շատ մոլ եղաւ մեր քաղաքում։ Շատերը յոյս ունեն, որ նոցա նեղությունն վերանոր գալոց ուշնան կը բարձրանի, և այդ յուսով խոստացան յեռոյ դալ իրենց բանան «ընկերությանց» ազգոգաստ գանձանակի մէջ։ Ուրեմն ուշնան վերաբերի պէտք կը լինի հանգանակությունն անել, իսկ առ այժմ, ինքդիսմ, ընդունելիք այս 74 բ. 20 կ. և բաբանհանելիք հայոց բան պատգամներ։

Նորխաստանների ցուցակը.—Աշակերտներ հանգոր գալոցի 14 բ. 85 կ., Բեժիշկ Ս. Սարգսեանց 10 բ., Զարշոնիան կարապետ 5 բ., Կանանիկեան Գրիգոր 3 բ., Մանասեան Մկրտիչ 5 բ., Մինասյան Մարտիրոս 3 բ., Գրիգորյանց Մանուկ 3 բ., Գասպարեան Յովհաննէս 3 բ., Խաչիկան Մինաս 3 բ., Արամաշեան վարդան 3 բ., Գասպով Մինասյ 3 բ., Հայանան Սարգիս 3 բ., Գասպ Գեորգ 2 բ., Զարիբեան Սանիանս 1 բ., Ասատրեան Յովհաննէս 2 բ. Մինասյան Սարգիս 2 բ., Դաւորիկ N N 3 բ., Զարիբեան Յովհաննէս 1 բ., Վարդանեան Փիլիպոս 3 բ., Զարեանեան Յովսեփ 2 բ.։ Գումար 74 բ. 85 կ., հանելով փոստի ծախքը 65 կ., կը մնայ 74 բ. 20 կ.։

Փ. Վարդանեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱԽԱԼՑԻԽԻՑ մեզ գրում են, որ եղանակը այդ քաղաքում սկսում է հետզհետէ տաքանալ։ Վերջին ժամանակ շատ անձրևներ էին գալիս ցեղիր փոգոցներում անանցանելի է։ Իրաքանչիւր քաղաքացի շարաթը երկու ցուրտ ըէկնիի կրնեալորի է մաղում, բայց չեն մասնում փոգոցները բարեկարգել և չասէ չինել։

Թիֆլիսից մի քանի վերստ հեռաւորութեամբ գտնվող Նաթլուզ ասված արուարձանը, որտեղ հայ բնակիչների թիւը հասնում է մինչև 80 ընտանիք, մինչև այժմ չունի մի հայոց գերեզման, այն ինչ իրոյ այդպէս ուսանց բարեգործական ընկերությանց ձեռքով հիմնված մի գերեզման։ Նաթլուզից 8 վերստ հեռու գտնվում է Յոպեվ-Վանքը, որտեղ ամառ ձմեռ ուսուցարներ կան և որից Ներքևանան գաղոցը սատանում է Նաթլուզի քաղաքային ձեռքով 600 բուբլից ուելի տարեկան արքունիս։ Մենք առաջարկում ենք որ այդ վանքում մի տուն էլ գրվի յոգաստ Նաթլուզի գաղոցի և հանձրվող գումարի վրա ուելացվի Նաթլուզի բնակիչների կողմից Ներքևանան ժողովարանի, որպէս զի կարելի լիներ հիմնել այդտեղ մի հայոց տարբական գաղոց։ Այդ առաջարկությունն վրա գարձնում ենք թեմական տեսչի ուշադրությունը։ Մինչև Նաթլուզ կառքով գնալ գալը արժէ 1 բուբլ 20 կոպեկ։

ՂԱՐԻԱՅԻ ծխական գաղոցի հոգաբարձու պ. Միրզայան Յովհաննեսեան խնդրում է մեզ տարել հետեւեալը։ Ղարայի ծխական գաղոցը հա-